

Ohjauslehtiö vanhemmille vastasyntyneen ja vanhemman välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta

Ohjauslehtiö perustuu projektiraporttiin eli opinnäytetyöhön vastasyntyneen ja vanhemman välisestä varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta.

Projektiraportti on osa HUS:n HYKS- Naistentautien ja synnytysten toimialan hoitotyön laadunkehittämishanketta 2007-2012. Työssä yhdistyy oppimisprosessi ja työelämälähtöinen kehittämistoiminta. Projektiraportti kuuluu ennen aikaisesti syntyneiden lasten perheen hoitotyön kehittämisprojektiin. Yhteistyökumppaneina toimivat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) HYKS - sairaanhoitoalueen Naisten- ja lastentautien tulosyksikön Naistentautien ja synnytysten vastuualueen henkilökunta. Projektiraportti toteutetaan (HUS) HYKS - sairaanhoitoalueen Naisten- ja lastentautien tulosyksikön Naistentautien ja synnytysten vastuualueella osastoilla 51, 52 ja 61. Projektiraportti on osa ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistyötä.

Tämän projektiraportin tarkoituksena oli tuottaa teoreettinen viitekehys aiheesta vanhempien ja vastasyntyneen varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde. Tavoitteena oli tehdä ohjauslehtiö vanhemmille projektiraportin pohjalta, joka sisältää tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta vanhemman ja vastasyntyneen välillä. Tarkoituksena on, että hoitohenkilökunta voisi

hyödyntää esitettä vanhempien tukemiseen ja ohjaukseen.

Sisältö

1 Varhainen vuorovaikutus.....	5
2 Vastasyntyneen ja vanhempien välinen varhainen vuorovaikutus	6
3 Vastasyntyneen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde	9
4 Kiintymysvanhemmuuden seitsemän työkalua.....	11
Varhainen kiinnittyminen.....	12
Vauvantahtinen imetys	12
Vauvan kantaminen	13
Vauvan nukkuminen	14
Vauvan itku	14
Vauvakouluttajien varominen	15
Vauvan tasapaino.....	16
5 Vauvaiän kiintymystyyppit.....	16
Turvallisesti kiintynyt vauva.....	17
Välttelevästi kiintynyt vauva.....	17
Vastustavasti kiintynyt vauva	19
Jäsentymätön kiintymystyyppi	19
6 Suositeltavia tutkimuksia vanhemmille ja hoitohenkilökunnalle	20

1 Varhainen vuorovaikutus

Katsekontakti on varhaisen vuorovaikutuksen lähtökohta. (Ivanoff ym. 2001: 37.) Varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhemman ja vauvan välillä on kysymys kehityksellisestä molemminpuolisuudesta. Siinä vaihtelevat vuorottain voimakkaat ilon ja onnen, hellyyden ja kärsivällisyyden hetket. Lisäksi voivat vaihdella sellaiset hetket kuten hämmennys, kaaos, avuttomuus, epäonnistuminen, epätoivo, vieraus ja outous. Kullakin vanhemmalla ja vauvalla on omanlainen luonnollinen vuorovaikutus. Vanhemmat ja vauva korjaavat tilanteissa spontaanisti vaikeuksiaan vuorovaikutuksessa. (Niemelä, Siltala & Tamminen 2003: 16.) Varhaisen vuorovaikutuksen on todettu lisäävän vauvan hyvinvointia ja edesauttavan suotuisaa kehitystä syntymästä lähtien. Ihmisen läheisyydellä ja läsnäololla on ratkaiseva merkitys vauvan sosiaalisten ja älyllisten taitojen sekä tunne-elämän ja persoonallisuuden kehittämisessä. (Silvén 2010: 13-14.)

2 Vastasyntyneen ja vanhempien välinen varhainen vuorovaikutus

Varhainen vuorovaikutus perustuu vanhemman ja lapsen molemminpuoliseen käyttäytymiseen, tunteiden ohjailuun sekä jakamiseen. Katseet, eleet, ilmeet ja ääntely kuvaavat varhaisen vuorovaikutuksen vuorottelun periaatteita. Vanhemmat ja lapsi ilmaisevat tunteitaan, reaktioita ja suhtautumista toiseen osapuoleen ilmeillään. (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 1997: 59-60.)

Vanhemmat voivat tunnustella, katsella ja haistella vastasyntynyttä heti ensimmäisen tilaisuuden tullen. Jos vauvan terveys sallii, voi vanhempi pyytää hoitohenkilökuntaa asettamaan vauvan rinnalle heti syntymän jälkeen. Vauvalle on tarpeen puhua tai äännellä, jotta vauva oppii tunnistamaan äidin tai isän äänen jo heti syntymästä. Näin side muodostuu jo alkuvaiheesta lähtien. (Borgenicht & Borgenicht 2009: 40.)

Lapsen ja vanhempien välisessä varhaisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää, että vanhempi oppii tunnistamaan lapsen eleitä ja oppii vastaamaan niihin lapsen haluamalla tavalla. Vanhemmat tulkitsevat aktiivisesti vastasyntyneen käyttäytymistä ja virittyvät lapsen tunne- ja viireystilaan siten, että he mukauttavat omaa käyttäytymistään lapsen vaatimalla tavalla.

Vanhemmat vastaavat lapsen sanattomaan viestintään, esimerkiksi silloin kun vauva on väsynyt, vanhemmat rauhoittavat lapsen. Kun lapsi on virkeä, he innostavat lasta vuorovaikutukseen. (Launonen 2007: 23.) Kun käytetään myönteisiä ärsykeitä vastasyntyneelle tunkeilevien sijaan, sillä havaitaan hämmästyttäviä kykyjä valppauteen ja tarkkaavuuteen sekä tarkkaavuutta häiritsevien refleksien tukahduttamiseen (ks. Vuorinen 1997: 29-30).

Jos vauvalla havaitaan varhaisessa vaiheessa kehityksellisiä poikkeavuuksia, jotka vaikuttavat hänen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen, voivat vuorovaikutustaidot olla vajavaisia. Vanhempien saattaa olla vaikea tulkita sairaan lapsen varhaisia viestejä, koska lapsi ei välttämättä pysty tuomaan esille omia tuntemuksiaan samalla tavoin kuin terve lapsi. Sairas lapsi saattaa viestittää normaalista poikkeavia reaktioita, joita voi olla vaikea tulkita. Vanhempien voi olla vaikea luoda luontevaa ja positiivista vuorovaikutusta sairaaseen lapseen, jos vanhemmat kokevat suurta huolta ja kokevat itsensä avuttomiksi lapsen rinnalla. Vanhempien tulee saada auttavaa tukea ja heidän pitää pystyä luomaan lapsesta riittävästi positiivisia mielikuvia, jotta heidän ja lapsen välille syntyisi terve vuorovaikutussuhde. (Launonen 2007: 28.)

Vastasyntynyt pystyy havainnoimaan aistiensa avulla sitä, mitä kahden ihmisen välillä tapahtuu. Tämä käyttää havainnoimisessa hyväkseen näkö-, kuulo-, tunto-, maku- ja hajuaisteja. Tämä havainnoi ensimmäisten elinkuukausien aikana lähinnä ihmiskasvoja, ihmisääniä, fyysistä kosketusta ja liikettä.

Vauva ei osaa vielä eritellä havaintojaan vaan kokee kaiken olevan niin sanottu yksi iso informaatiopaketti.

Aistit kehittyvät ensimmäisten viikkojen aikana, jolloin vauva pystyy havainnoimaan enemmän häntä kiinnostavia kohteita ja asioita, ja hän saattaa olla pitkään kiinnostunut samasta asiasta. Kun vauvan muisti alkaa kehittyä, hän voi suunnata kiinnostusta havainnoimalla enemmän uusia asioita, jotka ovat hänelle vielä vieraita. Kielellisten taitojen, kehittymisen ja oppimisen kannalta muistin kehittyminen on erittäin tärkeä ja olennainen osa lapsen taitoja. Muisti helpottaa uuden oppimista. (Launonen 2007: 29-30.)

3 Vastasyntyneen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde

Kiintymys kasvaa hiljalleen vauvaan päivien, viikkojen ja kuukausien yhteisen elämän myötä. Huolenpito ja vastuu kuitenkin alkavat heti vauvan synnyttyä. (Peltonen 2002: 102.) Kiintymyssuhteen syntyyn vaikuttaa vauvan tunteiden yhteensoinnuttaminen yhdessä sen ihmisen kanssa, joka on hänen lähellään. Olennaista kiintymyssuhteen syntyyn on yhdessäolo, viestien vaihtaminen, kiintymys ja huomio. (Peltonen 2002: 107.)

Kiintymyssuhde alkaa raskauden aikana, voimistuu lapsen synnyttyä ja jatkuu lapsen kasvettua. (Sears & Sears 2008: 44.) Kiintymyssuhde on vauvan ja vanhemman välinen tunneside, joka alkaa kehittyä varhaisten vuorovaikutuskokemusten pohjalta. (Ivanoff ym. 2001: 37.) Kiintymysvanhemmuus tarkoittaa sitä, että vanhempi ymmärtää vauvan viestit ja reagoi niihin asianmukaisesti. Kiintymysvanhemmuuden voi kuvata sellaiseksi, että vanhempi avaa mielen ja sydämen lapsen yksilöllisille tarpeille ja ottaa lasta koskevan tiedon ohjenuoraksi, kun hän joutuu aika ajoin päättämään, millaiset ratkaisut toimivat heidän kummankin parhaaksi. Kiintymysvanhemmuus on kullekin erikseen ainutlaatuinen tyyli olla vanhempi.

Vanhemmuuden keskeinen tehtävä kiintymyksessä on vauvan viestien, kuten eleitten, ilmeitten ja ääntelyn, lukeminen ja niihin vastaaminen sensitiivisesti. Sensitiivisyyteen kuuluu neljä vaihetta. Ensimmäisen mukaan vanhempi huomaa vauvan viestit. Toisekseen vanhempi tulkitsee oikein vauvan viestit. Kolmannen vaiheen mukaan vanhempi vastaa niihin oikealla tavalla ja neljäs vaihe on se, että vanhemman vastaus tulee riittävän nopeasti, jotta vauva voi kokea sen vastaukseksi omaan viestiinsä. (Armanto & Koistinen 2007: 129.)

Molempien vanhempien varhainen kiinnittyminen alkaa jo heti syntymän jälkeen ensimmäisten tuntien aikana. Ensimmäiset hetket vauvan kanssa ovat herkkää aikaa, jolloin äidit ovat ainutlaatuisella tavalla virittyneitä hoitamaan vastasyntyneitään ja vauvat puolestaan kohdistavat äiteihin vetovoimaansa. (Sears & Sears 2008: 12.) Jos mahdollista, vastasyntyneen olisi hyvä olla heti syntymän jälkeen laskettuna äidin paljaan vatsan päälle niin, että hänen pää lepää äidin rinnoilla ja vauvan selkä ja pää peitetään lämpimällä pyyhkeellä. Ihokosketus ja äidin sydämen sykkeet rauhoittavat vastasyntynyttä. (Sears & Sears 2008: 46, 47.)

Isä voi kiintyä lapseen monin eri tavoin. Varhaisessa kiinnittymisessä isä voi jakaa kiinnittymisajan äidin kanssa. Isä voi hyväillä vauvaa, puhua hänelle ja katsoa häntä silmiin. Jos äiti joutuu lääketieteellisistä syistä vauvan syntymän jälkeen eroon vauvasta, isä voi suoda kontaktin vauvan elämään ensimmäisten tuntien aikana. Isä voi lohduttaa ja rauhoitella vauvaa, kun hän ei voi imettää häntä. Isät voivat myös huolehtia äidistä ja

ravita häntä. Vauvan kantaminen totuttaa vauvan isän läheisyyteen. Isä voi tukea äitiä hänen valitsemassaan nukkumajärjestelyssä ja kehittää kiintymystään vastaten vauvan itkuun. (Sears & Sears 2008: 150.)

4 Kiintymysvanhemmuuden seitsemän työkalua

Kaavio 3: Kiintymysvanhemmuuden seitsemän työkalua (Sears & Sears 2008: 11.)

Varhainen kiinnittyminen

Vauva tarvitsee rauhaa, hiljaisuutta, lämpöä ja jonkun läheisen ihmisen kosketusta synnyttyään. Huomio kiinnitetään vauvan hiljaiseen valppauteen, jolloin vauva katsoo suoraan äidin silmiin ja hieroo poskeaan äidin rintoihin. Valpas jakso kestää noin tunnin ja vauva pystyy tällöin parhaiten vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Vauvan koskettaminen varhaisessa kiinnittymisessä auttaa vauvaa hengittämään rauhallisemmin, koska hengitysrytmi on alussa hyvin epäsäännöllinen. Ensimmäisen synnytyksenjälkeisen tunnin aikana vauvan silmät ovat täysin avoinna riippuen valaistuksesta. Vauvan katsominen on yksi varhaisen kiinnittymisen kiinnittymisvinkki. Vauva erottaa jo hyvin varhaisessa vaiheessa läheistensä äänet, joten puhuminen vauvalle auttaa varhaista kiinnittymistä. Rutiinitoimenpiteiden viivästäminen, kuten vauvan punnitus, edesauttaa varhaista kiinnittymistä. Varhaiseen kiinnittymiseen kuuluvat myös imettäminen ja rauhallisuus sekä hiljaisuus ensimmäisen tunnin aikana. (Sears & Sears 2008: 46-48.)

Vauvantahtinen imetys

Vauvantahtinen onnistunut imettäminen edellyttää äidin reagointia vauvan antamiin merkkeihin. Tämä on ensimmäinen askel lapsen tuntemiseen ja luottavaisen suhteen rakentamiseen. (Sears & Sears 2008: 13.) Vauvantahtiseen imettämiseen liittyy hormonitoiminnan tehostuminen, asiantuntijuuden kehittyminen vauvan asioissa sekä empatiakyvyn kehittyminen. (Sears & Sears 2008: 62-63.) Rintaruokintaan liittyvät hormonit prolaktiini ja oksitosiini käynnistävät äidin ruumiissa maidontuotannon - ja erityksen. Ne auttavat äitiä yhteyteen vauvan kanssa. Asiantuntijuuden kehittyminen liittyy vauvan imettämiseen vauvantahtisesti. Vauvan tarpeiden kuunteleminen edesauttaa äitiä olemaan joustava, tunnistamaan vauvan ruumiinkielen ja reagoimaan siihen. Vauvan viestinnän opettelu parantaa äidin luottamusta intuitiiviseen ymmärryskykyyn. Empatiakyvyn kehittyminen tarkoittaa, että äiti oppii vauvan merkit ja sitä myöten vastaa niihin. (Sears & Sears 2008: 62-63.)

Vauvan kantaminen

Kun vauvaa kantaa mukanaan, hän on rauhallisempi ja viettää enemmän aikaa hiljaisen tarkkaavaisuuden tilassa. Tällöin vauva oppii eniten ympäristöstä. Vauvan tunteminen ja kuunteleminen helpottuu, kun häntä kantaa mukanaan lähellä esimerkiksi kantoliinassa. Vauva oppii tällöin olemaan tyytyväinen ja luottamaan hoitajaansa. (Sears & Sears 2008: 13.) Vauvan

kantaminen tyyntyyttää vauvaa, opettaa tyytyväisyyttä, tutustuttaa vauvaa maailmaan, edistää puheen kehitystä, lisää vanhempien valppautta sekä helpottaa imetystä. (Sears & Sears 2008: 73-79.) Lapsen kantaminen edistää puheen kehitystä, sillä lapsi kuulee ja näkee asioita äidin tai isän pääntä korkeudelta ja läheltä. Näin asiat tuntuvat turvallisemmilta äidin tai isän huomassa kuin yksin ollessaan. Esimerkiksi päivittäisten kotitöiden äänet ovat lapselle opettavaista, kun häntä kannetaan mukana, eikä jätetä yksin kuulemaan vieraita ääniä. (Sears & Sears 2008: 77.)

Vauvan nukkuminen

Ei ole olemassa ainoata oikeaa paikkaa, joka olisi kaikille vauvoille hyvä paikka nukkua. Useimmat vauvat kuitenkin nukkuvat parhaiten lähellä vanhempiaan. Öinen ero-ahdistus pysyy mahdollisimman vähäisenä, kun vanhempi ja vauva nukkuu niin lähellä toisiaan, että imettäminen ja koskettaminen ovat mahdollisia. Tällöin vauva oppii samalla, että nukkuminen on miellyttävää eikä pelottavaa. (Sears & Sears 2008: 13.) Vauvan kanssa nukkuminen auttaa vauvaa ja äitiä nukkumaan paremmin ja imettäminen käy helpommin. Se tukee vauvan kehitystä ja auttaa vauvaa ja äitiä toipumaan päivän erossa olostä sekä kehittää vanhempien ja vauvan välistä luottamusta. (Sears & Sears 2008: 97-100.)

Vauvan itku

Vauvan itku on arvokas taito, joka on kehittynyt turvaamaan lapsen eloonjäämisen ja kehittämään vanhempien hoivataitoja. Vauvat itkevät viestiäkseen ja se on heidän kieltään. Vauva oppii luottamaan vanhempiinsa ja omiin viestintätaitoihinsa sitä paremmin, mitä herkemmin vauvan itkuun vastataan. (Sears & Sears 2008: 13, 14.) Vanhempi voi vaalia tasapainoa ja vetää rajoja vanhemmuuden tasapainon löytämiseksi vastaten lapsen viesteihin asianmukaisesti. Silloin tietää, milloin sanoa ”kyllä” ja milloin ”ei”. (Sears & Sears 2008: 14.) Mitä herkemmin äiti ja isä reagoivat vauvaansa, sitä herkemmin vauva reagoi vanhempaansa. Tämä kehittää luotettavuutta vanhempien sekä vauvan välille ja syventää niiden yhteyttä. (Sears & Sears 2008: 15.) Vauvan itkuun vastaamiseen kuuluu luoda olosuhteet, jotka vähentävät vauvan itkun tarvetta sekä vauvan itkuun suhtautuminen viestintänä. Lisäksi siihen kuuluu vauvan itkua edeltävien signaalien opettelu ja itkuun vastaaminen pian. (Sears & Sears 2008: 87-88.) Kiintymysvinkkinä Sears & Sears (2008: 111) toteavat, että kiintymysperheissä lapsi tunnetaan niin hyvin, että vanhemmat osaavat asettaa asianmukaiset rajat, jolloin lapsi todennäköisesti hyväksyy ne, koska luottaa vanhempiinsa.

Vauvakouluttajien varominen

Vauvakouluttajien varominen kertoo äidin biologiasta, herkkävaistoisuudesta ja terveestä järjestä. Äidin biologialla tarkoitetaan äidin imettämisen signaalien kuuntelemista. Herkkävaistoisuus liittyy näiden

signaalien kuuntelemiseen ja toteuttamiseen. Terveellä järjellä tarkoitetaan esimerkiksi, että vauvan tarpeisiin reagoiminen on järkevää. Vauvakouluttajien varominen tarkoittaa vauvakouluttajien neuvojen kuuntelematta jättämistä. (Sears & Sears 2008: 123-126.)

Vauvan tasapaino

Tasapainon vaaliminen tarkoittaa, että vanhemmat oppivat vastaamaan vauvan viesteihin asianmukaisesti. (Sears & Sears 2008: 14.) Rajojen asettaminen sekä rajojen tuntemisen tarve ovat olennainen osa kiintymysvanhemmuutta. Kohtuullisuus, tasapaino ja rajojen vetäminen kulkevat yhdessä tarpeiden täyttämisen kanssa. (Sears & Sears 2008: 111.) Kiintymysvanhemmuudessa tasapainoon vauvan kanssa kuuluu lohdun ja turvallisuuden antaminen, vanhempien asenne vauvaa kohtaan ja yhtenäinen vanhemmuus ja parisuhde. (Sears & Sears 2008: 112-116.)

5 Vauvaiän kiintymystyytit

Vauva alkaa tehdä oletuksia maailmasta sen mukaan, miten hoitava aikuinen reagoi. Saadessaan oletuksilleen toistuvasti vahvistusta vauva muodostaa muistijärjestelmää, jonka avulla hänelle syntyy tietynlainen kiintymyssuhde. (Vilén ym. 2008: 36.)

Turvallisesti kiintynyt vauva

Turvallisesti kiintynyt vauva ilmaisee tunteensa avoimesti. Hänellä on ollut kokemuksia siitä, että läheinen ihminen on ollut saatavilla tarpeen vaatiessa. Vauva on kiinnostunut tutkimaan ympäristöä sekä jakaa mielellään uudet kokemuksensa toisten kanssa. Hän ilmaisee erityisesti läheisyyden tarpeensa väsymyksen tai nälän yllättäessä tai silloin, kun ympärillä tapahtuu liian paljon asioita. Tällöin vauva hakeutuu vanhemman läheisyyteen tai etsii tätä eivätkä vieraan aikuisen lohdutusyritykset ole avuksi. Turvallisesti kiintynyt vauva ilahtuu vanhemman paluusta lyhyenkin eron jälkeen tai itkee huojentuneena mikäli epävarmuus on kasvanut liikaa. (Silvén 2010: 75.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa vauvalle läheinen ihminen reagoi sensitiivisesti lapsen erilaisiin tarpeisiin, jotka kuuluvat psyykkisiin, fyysisiin ja sosiaalsiinkin tarpeisiin. Sensitiivisyys on herkkyyttä havainnoida ja vastata lapsen tarpeisiin sekä vauvan tunnetilan kuulemista ja siihen vastaamista niin, että vauva kokee elävänsä. Turvallisesti kiintynyt vauva oppii viestittämään tunnetiloistaan selvästi ja suorasti ja samalla olettaa, että läheinen ihminen reagoi kulloiseenkin hoivan tarpeeseen. Turvallisuus syntyy vauvan kokiessa, että hänen toiveitaan ymmärretään ja ettei häneltä odoteta liikaa. (Vilén ym. 2008: 36.)

Välittelevästi kiintynyt vauva

Välttelevästi kiintyneelle vauvalle on muodostunut tarve luottaa itseensä sillä läheisyyttä ei ole ollut yhtä paljon saatavilla kuin turvallisessa kiintymyssuhteessa. Läheisten ihmisten odottaminen, että vauva selviää omin voimin, heijastelee vauvan oppimaan toimimaan näiden odotusten mukaisesti kohdatessa epävarmuuden, ahdistuksen tai pelon tunteita. Vauva leikkii mielellään itseksensä ja kasvavan epävarmuuden sekä hädän kohdatessa hän näyttää päällisin puolin suhtautuvan rauhallisesti tilanteeseen. Tällöin vauva ei hae läheisen ihmisen läheisyyttä vaan jatkaa yksin leikkimistä. Hän voi hyväksyä vieraan aikuisen leikkialoitteet, mikäli vanhempi ei ole saatavilla tai jopa yritykset lohduttaa itseään. Tyypillisesti välttelevästi kiintynyt vauva ei hae vanhemman läheisyyttä lyhyen eron jälkeen eikä ilmaise ilahtuvansa tämän näkemisestä, vaikka hän olisi aiemmin itkenyt yksin. (Silvén 2010: 76-77.)

Turvattomassa välttelevässä kiintymyssuhteessa vauva oppii, ettei vanhempi ole saatavilla tai tämä ei reagoi lapsen sisäiseen hätään. Tällöin vauva oppii kieltämään tarvitsevuutensa osoittamista, erityisesti kielteisten tunteiden ilmaisussa. Hän tavoittelee itsenäisiä keinoja säädellä tunnetilojaan, mutta ei kuitenkaan ole kykenevä säätelemään omia tunnetilojaan itsenäisesti. Tällöin hän alkaa kokea, että on helpompaa välttää tunteita tai kieltää ne itseltään kokonaan. Voi olla, että vauva hakee aikuisen hyväksyntää muun muassa hymyilemällä ja tottelemalla. Välttelevään kiintymyssuhteeseen kuuluu, että vauva tekee syysuhdeoletuksen, jonka mukaan vaivaamalla aikuista mahdollisimman vähän voi saada parhaiten aikuisen hyväksynnän. Läheinen ihminen on kykenemätön

tarjoamaan vauvalle ilmapiiriä, jossa erilaiset tunteet olisivat sallittuja. (Vilén ym. 2008: 38.)

Vastustavasti kiintynyt vauva

Vastustavasti kiintynyt vauva ilmaisee riippuvaa käyttäytymistä, jolloin läheinen ihminen ei ole ollut johdonmukaisesti saatavilla. Sen vuoksi vauvan tutkimustoiminta on virittymätöntä vieraassa ympäristössä. Uudet kokemukset herättävät hänessä hätäännystä ja nopeasti kasvavaa epävarmuuden tunnetta, jota läheisen ihmisen läsnäolo ei täysin poista. Vauva saattaa ahdistua voimakkaasti joutuessaan hetkeksikin eroon vanhemmasta. Kun vauva ahdistuu voimakkaasti, vieraan aikuisen lohdutusyritykset eivät auta tilannetta. Myös vanhemman läheisyys eron jälkeen herättää vauvassa ristiriitaisia tunteita. Vauvan ilmaistessa selvästi tarpeensa saattaa hän odottaa vanhemman lähestyvän tekemättä itse aloitetta hakeakseen läheisyyttä tai hän saattaa tarmokkaasti takertua vanhempaan ja seuraavassa hetkessä jo torjua tämän läsnäolon. (Silvén 2010: 77.) Turvattomassa ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vauva kokee vanhemman olevan epäjohdonmukainen reaktioissaan. Vauva hakee vastaavuutta tarpeilleen voimakkailla tunnereaktioilla. (Vilén ym. 2008:40.)

Jäsentymätön kiintymystyyppi

Mary Main havaitsi ensimmäisenä joidenkin vauvojen käyttäytyvän pelokkaasti, oudosti tai äärimmäisen

ristiriitaisesti vierastilanteen aikana. Ja nykyään ajatellaankin, että on olemassa neljäs jäsentymätön kiintymystyyppi. Jäsentymätön kiintymyskäyttäytyminen saattaa näkyä ristiriitaisena toimintojen sarjana. Esimerkiksi vauvan hakiessa ensin voimakkaasti läheisyyttä konttaamalla vanhemman luokse ja pyrkimällä syliin, jonka jälkeen hän välttelee läheisyyttä ja jähmettyy paikalleen. Vauva voi myös lähestyä vanhempaansa hermostuneena ja selvästi etsien läheisyyttä muuttamalla yhtäkkiä konttaamisen suuntaa ja kiertää vanhempansa kaukaa. Jäsentymätön käytös saattaa näkyä kaavamaisesti toistuvina toimintoina tai omituisina asentoina. Esimerkiksi vanhemman palatessa vauvan luokse lyhyen eron jälkeen vauva voi heijata itseään, lyödä päätään seinään tai jähmettyä pitkiksi ajoiksi paikalleen. Tällä lailla kiintyneiden vauvojen vanhempien on havaittu toimivan pelokkaasti tai pelottelevasti arjen hoiva- ja vuorovaikutustilanteissa. Vauvan puolesta kiintymyksen kohteesta on tullut samanaikaisesti sekä pelon lähde että ratkaisu pelottavaan lähteeseen. (Silvén 2010: 77-78.) Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa kiintymyssuhde ei ole päässyt kunnolla syntymään. Vanhemmat eivät ole kyenneet vastaamaan lapsen perushoitoon liittyviin tarpeisiin. (Vilén ym. 2008: 41.)

6 Suositeltavia tutkimuksia vanhemmille ja hoitohenkilökunnalle

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Latvasalo L. 2001. Imetys ja emotionaalinen tuki. PRO GRADU- tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tarkoituksena oli tutkia hoitohenkilöiden antamaa emotionaalista tukea imettäville äideille ja kuvata imettävien äitien kokemuksia

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Tiedonkeruumenetelmänä oli kyselylomake
- Vastanneet olivat Keski-Pohjanmaan keskussairaalassa synnyttäneitä äitejä

Keskeiset tulokset:

- Äidit kokivat emotionaalisen tuen olevan tasavertaisuuden ja ystävällisyyden toteutumisessa riittävää ja kokivat yksilöllisyyden tukemisen, itseluottamuksen, turvallisuuden, asiantuntijuuden, uskon ja toivon vahvistamisen olevan riittävää
- Emotionaalinen tuki koettiin puutteelliseksi hoitohenkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa, äidin vastuullisuuden tukemisessa ja läsnä olevassa ohjauksessa

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Kyselylomakkeet analysoitiin SPSS 14,0 Windows tietokone ohjelmalla. Analyysissä käytettiin ristiintaulukointia ja faktorianalyysiä ja avoimet kysymykset tulkittiin sisällön erittelyllä

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Mäntymaa, M. 2006. Varhainen äidin ja lapsen vuorovaikutus. PRO-GRADU- tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tarkoituksena oli selvittää äidin ja vauvan varhaisen vuorovaikutuksen laadun yhteyttä lapsen fyysiseen terveyteen kahden ensimmäisen vuoden aikana sekä lapsen käyttäytymiseen ja emotionaalsiin oireisiin kahden vuoden iässä

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Osallistujat kuuluivat laajempaan interventiotutkimuksen (EEPP) suomalaiseen aineistoon
- Tiedonkeruu toteutui haastatteluna
- Äitien mielenterveyttä arvioitiin käyttämällä strukturoitua diagnostista haastattelua ja he myös täyttivät vanhemmuuden stressiä ja lapsensa temperamenttia kartoittavat lomakkeet
- Vuorovaikutusta arvioitiin videoimalla seurusteluhetki vauvan kanssa
- Vuorovaikutus analysoitiin GRS- menetelmällä
- Seuranta-ajan jälkeen äitejä haastateltiin uudelleen ja he täyttivät lomakkeen lapsen käyttäytymisestä

Keskeiset tulokset:

- Vauvan vuorovaikutuskäyttäytymisen puutteet, kuten välttely, ennustivat lapsen kroonisia tai toistuvia terveysongelmia
- Äidin vihamielisyys ja/tai tunkeilevuus varhaisessa vuorovaikutuksessa ennusti kahden vuoden ikäisessä lapsen käyttäytymisessä eksternalisoivia oireita ja korkeita kokonaisoireita
- Äidin mielenterveysongelmat eivät olleet yhteydessä tämän käyttäytymiseen vuorovaikutuksessa kahden kuun ikäisen vauvan kanssa
- Äidin lapsuudenaikainen suhde hänen omaan äitiinsä oli tärkeä määrittäjä äidin käyttäytymiselle
- Mielenterveysongelmaiset äidit, joilla oli etäinen/huono suhde puolisoon, oli yhteydessä äidin vuorovaikutuskäyttäytymisen puutteisiin
- Vauvan vuorovaikutuskäyttäytymisen puutteet ja äidin tunkeilevuus todettiin lisäävän vauvan riskiä tulla arvioituksi temperamentiltaan vaikeaksi

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Tarvittaisiin tarkempia observaatiomenetelmiä selkeimpiin tuloksiin

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Pöllänen H. 2006. Vuorovaikutus hoitotyössä - hoitajan kommunikaatiomenetelmät ja sisältö. PRO GRADU-tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tarkoituksena on tutkimuksessa tutkia millä nonverbaalisilla ja verbaalisilla kommunikaatiomenetelmillä hoitaja voi edistää kommunikaation etenemistä ja millä kommunikaatiomenetelmillä hoitaja voi ehkäistä kommunikaation etenemistä
- Tutkimuksessa tutkittiin myös hoitajan ja potilaan kommunikaation sisältöä ja millaista yksittäisen hoitajan ja potilaan vuorovaikutustilanne on kokonaisuutena

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Tutkimus kerättiin videoimalla 59 potilaan ja hoitajan välistä hoitotyön vuorovaikutustilannetta
- Tutkimukseen osallistui 4 sairaanhoitajaa ja 11 lähi- ja perushoitajaa
- Aineisto on analysoitu sisällön erittelyllä

Keskeiset tulokset:

- Tutkimuksista ilmeni, että tyypillisin hoitajan suunnan asettamisen tapa oli kertoa tarkoituksesta
- Suunnan asettamisella ja hoitaja ohjaa suuntaa, jossa hän käyttää kommunikaatiomenetelminä toistamista, selkeyttämistä, kohdistamista ja heijastamista

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Videoiden analysointiin on käytetty hyödyksi kirjallisuutta ja hoitotieteellisiä tutkimuksia, jotta tutkimukseen saadaan luotettavuutta

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Niskanen T. 2001. Lapsen ja vanhempien välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen lastenneuvolassa. PRO GRADU- tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia vanhempainneuvonnan taitojen ilmenemistä terveydenhoitajien viestinnässä
- Tutkimuksessa pyritään myös ottamaan selvää miten aitous ja empatia ilmenevät terveydenhoitajan viestinnässä

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Tutkimuksessa opiskelijat nauhoittivat kaksi erillistä vastaanottotilannetta
- Nauhoituksista tehtiin päätelmiä koulutuksellisten valmiuksien ilmenemisestä työntekijöiden verbaalisessa viestinnässä

Keskeiset tulokset:

- Tutkimuksessa ilmeni terveydenhoitajien vähäiset kunnioittamista ilmentävät piirteet, esimerkiksi vanhemman puheen keskeyttäminen tai päälle puhuminen

- Terveystenhoitajat käyttivät viestinnässä paljon tukisanoja, mitkä ilmentävät monenlaisia asioita
- Terveystenhoitajat antoivat runsaasti ohjeita ja neuvoja. Terveystenhoitajilla oli runsaasti tietoa ja kokemuksia erilaisista asioista

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Vanhempainneuvonnan taidot luokiteltiin ryhmittely, abstrahoinnin ja pelkistämisen avulla
- Aineistot analysoitiin jakaen äänitykset viiden minuutin jaksoihin Davisin 1998 ohjeiden mukaan
- Tutkimusmetodi on ollut laadullinen tutkimus ja aineisto käsiteltiin sisällön analyysillä

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Vilander, T. 2001. Vanhemmuuden identiteetin ja roolin omaksuminen. PRO GRADU- tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tutkimuksen tarkoituksena oli ottaa selvää miten vanhemmuus muuttaa naista ja hänen elämää ja identiteettiään
- Tutkimuksen toisena tavoitteena oli ottaa selvää millaisia keinoja tulevilla ja tuoreella äidillä on käytössään ja miten valmistautuu ja sopeutuu vanhemmuuteen

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Tutkimus toteutettiin teemahaastattelulla

- Haastatteluun osallistui yhdeksän äitiä, joiden lapset olivat yhdestä kuukaudesta kolmeen kuukauteen ja vuoteen

Keskeiset tulokset:

- Tutkimuksessa osoittautui, että ensimmäisen lapsen syntymä on äidille suurin elämänmuutos, jolloin äiti alkaa elää lapsensa ehdoilla
- Äidin rooli verottaa muita rooleja
- Motivaatio vanhemmuuteen saa vanhemman omaksumaan äidin roolin ja identiteetin
- Vanhemman sosiaaliset suhteet toimivat äidin tukena roolin ja identiteetin omaksumisessa

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Laadullisen tutkimuksen analysointi on kriittisin vaihe luotettavuutta tutkittaessa
- Teemahaastatteluun osallistuneiden äitien rehellisyys. Äidit saattoivat vastata kysymyksiin rooliodotusten mukaisesti

Kirjoittaja(t), vuosi, otsikko:

Männistö, K. 2006. Lähikehityksen vyöhyke lapsen ja äidin vuorovaikutusleikissä. PRO GRADU- tutkielma.

Kehittämiskohde/ongelma:

- Tutkimuksen tavoitteena oli ottaa selvää miten lähikehityksen vyöhyke ilmenee lapsen ja äidin vuorovaikutusleikissä

- Tutkimuksessa selvitetään miten lapsen jaetun tarkkaavuuden toiminnot voivat kehittyä vuorovaikutusleikissä äidin kanssa

Kehittämis-/tutkimusmenetelmä:

- Tutkimuksessa on käytetty apuna videokameraa, jonka avulla on kuvattu yhden lapsen ja äidin vuorovaikutusta kerran kuussa tunnin ajan lapsen ollessa 0,6-1,6 vuoden ikäinen
- Tutkimus on pitkittäistutkimus

Keskeiset tulokset:

- Tutkimuksessa käy ilmi miten äiti osallistuu leikkiin, äidin käyttämät ohjaustavat leikissä ja lapsen jaetun tarkkaavaisuuden piirteiden kehittymisen
- Äiti osasi asettaa lapsen kehitystasolle sopivia tehtäviä
- Tutkimus osoittaa varhaisen vuorovaikutuksen merkityksen lapsen taitojen kehittymiselle

Luotettavuus ja eettiset kysymykset:

- Tutkimuksessa seurattu vain yhtä lasta ja äitiä

Lähteet:

Armanto, A. & Koistinen, P. (toim.) 2007. Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna: Karisto.

Borgenicht, L. & Borgenicht, J. 2009. Vauva: omistajan opas: käyttöohjeet, vianmääritys ja ensimmäisen vuoden huolto. Suom. O. Ryytty. 8. osin uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto.

Ivanoff P., Risku A., Kitinoja H., Vuori A. & Palo R. 2001. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. Helsinki: WSOY.

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus: kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Gummerus.

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen H. (toim.) 2006. Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY.

Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Peltonen, L. (toim.) 2002. Suuri vauvakirja: elämän ensimmäiset vuodet: odotus, synnytys, hoito ja kehitys. 5. osin uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Sears, W. & Sears, M. 2008. Kiintymysvanhemmuuden kirja: onnellisen vauvan hoito-opas. Suom. J. Hirvi. Helsinki: Hakapaino Oy.

Silvén, M. 2010. Varhaiset ihmissuhteet: Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiön julkaisu. Saarijärvi.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. osin uudistettu painos. Helsinki: WSOY

Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys: ihmisen psyykkinen kehitys yli elämänkaaren. Porvoo: WSOY.

Tekijät:

Alisa Huhtanen

Friida Stenberg

Elisa Piirainen